Зміцер ДАВІДОЎСКІ

ПЕРШЫМ ЗАЎЖДЫ ЦЯЖЭЙ: КАРОТКІ, АЛЕ ЯСКРАВЫ ШЛЯХ “МАЛАДНЯКА”

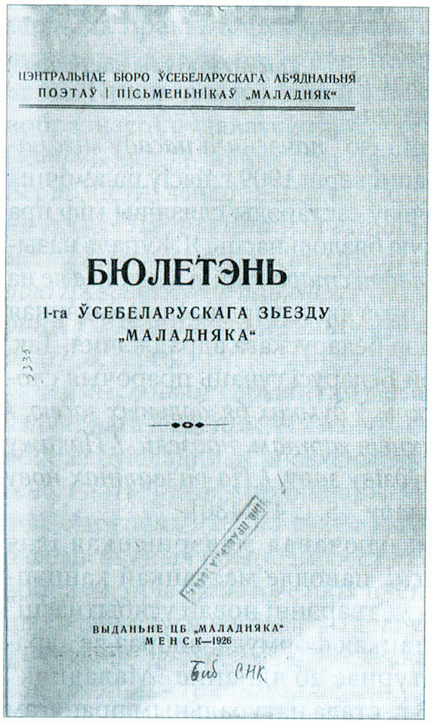

ЦЭНТРАЛЬНАЕ БЮРО ЎСЕБЕЛАРУСКАГА АБ'ЯДНАНЬНЯ ПОЭТАЎ І ПІСЬМЕНЬНІКАЎ „МАЛАДНЯК“

БЮЛЕТЭНЬ

1-га ЎСЕБЕЛАРУСКАГА ЗЬЕЗДУ „МАЛАДНЯКА“

ВЫДАНЬНЕ ЦБ „МАЛАДНЯКА“
МЕНСК—1926

Біб СНК

Вокладка бюлетэня 1-га з’езда згуртавання “Маладняк”. 1926 г.

Да 100-годдзя з дня заснавання першага буйнога літаратурнага згуртавання “Маладняк” яшчэ ў 2019 г. з ініцыятывы Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі быў распачаты буйны праект “На хвалі часу, у плыні жыцця” – праект чатырох: Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі, Беларускага дзяржаўнага архіва-музея літаратуры і мастацтва, Беларускага дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры і «Выдавецкага дома “Звязда”» (часопіс “Маладосць”). Была праведзена вялікая праца: круглыя сталы, канферэнцыі, сустрэчы з вядомымі людзьмі і імпрэзы на базе Беларускага дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры, на старонках часопіса “Маладосць” публікаваліся вынікі даследаванняў. У 2021 г. эстафету Нацыянальнай бібліятэкі прыняла Мінская абласная бібліятэка імя А. С. Пушкіна.

Яшчэ ў самым пачатку XX ст., у далёкім 1905 г. у колах беларускай інтэлігенцыі пачала лунаць думка пра нацыянальнае літаратурна-мастацкае згуртаванне. Першай спробай сталі газеты “Наша Ніва” (1906–1917, 1920) і “Наша Доля” (1906). Але здзейсніць мары напоўніцу атрымалася толькі ў 1923 г. З’явілася адразу некалькі таварыстваў: Літаратурнае аб’яднанне Арміі і Флоту, аб’яднанні яўрэйскіх, літоўскіх пісьменнікаў і г. д. Але самымі ўплывовымі і шматлікімі сярод усіх былі “Маладняк”, “Полымя” і “Узвышша”.

Аб’яднанне “Маладняк” узнікла ў лістападзе 1923 г. як гурток маладых паэтаў пры аднайменным часопісе. Заснавальнікамі сталі Міхась Чарот, Анатоль Вольны, Алесь Дудар, Андрэй Александровіч, Адам Бабарэка, Язэп Пушча. Філіі былі ў Мінску, Бабруйску, Барысаве, Віцебску, Гомелі, Клімавічах, Магілёве, Оршы, Полацку, Слуцку, Смаленску, Ленінградзе (Расія), Празе (Чэхія), Рызе (Латвія); студыі і гурткі – у многіх гарадах і мястэчках. У склад аб’яднання ўваходзілі нацыянальныя секцыі рускіх, польскіх, яўрэйскіх, літоўскіх пісьменнікаў.

Сябрамі “Маладняка” ў розны час былі К. Чорны, З. Бядуля, К. Крапіва, У. Дубоўка, У. Галубок, Я. Журба, А. Гурло, М. Лынькоў, П. Трус, П. Броўка, П. Глебка, М. Зарэцкі, Н. Чарнушэвіч, А. Якімовіч, М. Аляхновіч, Р. Мурашка, І. Барашка, В. Каваль, В. Сташэўскі, Я. Скрыган, А. Звонак, С. П. Шушкевіч, К. Губарэвіч, У. Жылка, М. Нікановіч, Т. Кляшторны, У. Хадыка, З. Бандарына, Ю. Гаўрук, В. Гарбацэвіч, В. Маракоў, Л. Родзевіч, С. Фамін і інш.

У розныя гады арганізацыю і органы яе кіравання ўзначальвалі М. Чарот, А. Вольны, У. Дубоўка, П. Галавач. Друкаваны орган – часопіс “Маладняк” (нумары з 9 за 1926 г. да 11 за 1928 г.). Многія філіялы мелі ўласныя часопісы або альманахі. З мая 1925 г. аб’яднанне выдавала на свае сродкі бібліятэчку (“кніжніцу”) – невялікія зборнікі твораў сяброў (выйшла каля 60).

25–29 лістапада 1925 г. адбыўся I Усебеларускі з’езд “Маладняка”, у ім узялі ўдзел 74 (ці 71) дэлегаты, у тым ліку Майк Ягансан і Уладзімір Гадзінскі ад Украіны. “Маладняк” на той час складаўся са 101 сябра, 89 кандыдатаў і 128 студыйцаў, якія ўваходзілі ў 12 філій.

Ужо на Першым з’ездзе “Маладняка” пачалі праяўляцца настроі сяброў на яго хуткі раскол. Але кіраўніцтва згуртавання не звярнула ўвагі на небяспечныя праявы, хоць на той момант расколу можна было б пазбегнуць. Аднак кіраніўчая група на чале з М. Чаротам вырашыла, што сыход дзясятка чалавек нічога не значыць. На той момант колькасць сяброў “Маладняка” набліжалася да 500.

З цягам часу ў аб’яднанні выспеў крызіс, вынікам якога стаў распад арганізацыі і выхад з яе

складу ў маі 1926 г. многіх сяброў (К. Чорны, К. Крапіва, У. Дубоўка, А. Бабарэка, П. Глебка, Я. Пушча, М. Лужанін і інш.), а на мяжы 1927–1928 гг. – і асноўнага кіравальнага ядра (М. Чарот, М. Зарэцкі, А. Вольны, А. Дудар, В. Сташэўскі і інш.). Аб'яднанне было рэарганізавана ў БелАПП.

Статут згуртавання "Маладняк" сведчыў, што кіраўніцтва імкнецца ажывіць літаратурнае жыццё на Беларусі, актывізуе пошук і падрыхтоўку маладых талентаў у галіне прозы і паэзіі. Напачатку так яно і было, але неўзабаве М. Чарот змяніў тактыку і пачаў пазбаўляцца сяброў, якія крытыкавалі яго нават простым жартам. Адзін з прыкладаў – Янка Відук (Ян Скрыган). Пісьменнікі не маглі мірыцца з дыктатам М. Чарота, яго абыякавым стаўленнем да сяброў згуртавання.

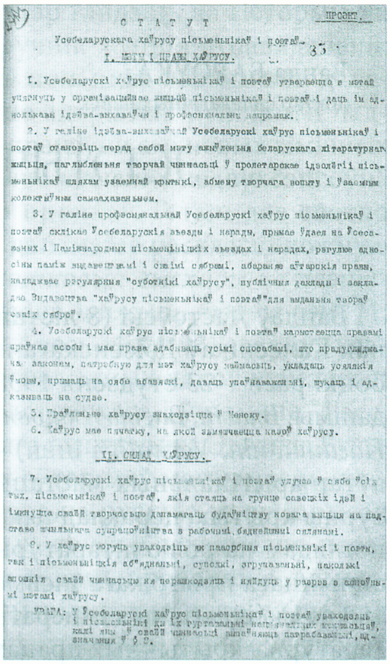
ПРОЭКТ.
СТАТУТ
Усебеларускага хаўрусу пісьменьнікаў і поэтаў. 35
I. МЭТЫ І ПРАВЫ ХАЎРУСУ.
1. Усебеларускі хаўрус пісьменьнікаў і поэтаў утвараецца з мэтай уцягнуць у організацыйнае жыцьцё пісьменьнікаў і поэтаў і даць ім аднолькавы ідэйна-выхаваўчы і профэсыянальны напрамак.
2. У галіне ідэйна-выхаваўчай Усебеларускі хаўрус пісьменьнікаў і поэтаў становіць перад сабой мэту ажыўленьня беларускага літаратурнага жыцьця, паглыбленьня творчай чыннасьці ў пролетарскае ідэолёгіі пісьменьнікаў шляхам узаемнай крытыкі, абмену творчага вопыту і ўзаемным колектыўным самаахаваньнем.
3. У галіне профэсыянальнай Усебеларускі хаўрус пісьменьнікаў і поэтаў склікае Усебеларускія зьезды і нарады, прымае ўдзел на Усесаюзных і Паміжнародных пісьменьніцкіх зьездах і нарадах, рэгулюе адносіны паміж выдавецтвамі і сваімі сябрамі, абараняе аўтарскія правы, наладжвае рэгулярныя "суботнікі хаўрусу", публічныя даклады і закладае Выдавецтва "хаўрусу пісьменьнікаў і поэтаў" для выданьня твораў сваіх сяброў.
4. Усебеларускі хаўрус пісьменьнікаў і поэтаў карыстаецца правамі праўнае асобы і мае права здабываць усімі спосабамі, што прадугледжаны законам, патрэбную для мэт хаўрусу маёмасьць, укладаць усялякія ўмовы, прымаць на сябе абавязкі, даваць упаўнаважаньні, шукаць і адказваць на судзе.
5. Праўленьне хаўрусу знаходзіцца ў Менску.
6. Хаўрус мае пячатку, на якой зьмяшчаецца назоў хаўрусу.
II. СКЛАД ХАЎРУСУ.
7. Усебеларускі хаўрус пісьменьнікаў і поэтаў улучае ў сябе ўсіх тых пісьменьнікаў і поэтаў, якія стаяць на грунце савецкіх ідэй і імкнуцца сваёй творчасьцю дапамагаць будаўніцтву новага жыцьця на падставе шчыльнага супрацоўніцтва з рабочымі, бяднейшымі сялянамі.
8. У хаўрус могуць уваходзіць як паасобныя пісьменьнікі і поэты, так і пісьменьніцкія аб"яднаньні, суполкі, згуртаваньні, паколькі апошнія сваёй чыннасьцю не перашкаджаюць і ня йдуць у разрэз з асноўнымі мэтамі хаўрусу.
УВАГА: У Усебеларускі хаўрус пісьменьнікаў і поэтаў уваходзяць і пісьменьнікі ды іх гурткі нацыянальных меншасьцяў, калі яны ў сваёй чыннасьці выпаўняюць патрабаваньні, адзначаныя ў § 2.

Першая старонка статута "Маладняка".

У фондзе Нацыянальнага архіва Рэспублікі Беларусі (НАРБ) захавалася копія заявы групы маладых пісьменнікаў у Цэнтральнае бюро "Маладняка" на знак пратэсту супраць абыякавых адносін да творчасці маладых пісьменнікаў. Датаваны ліст 4 красавіка 1927 г. Вось некаторыя вытрымкі з яго: «*Мы бачым, што ў нас маецца дзьве катэгорыі сяброў: "старэйшыя" і "малодшыя". Катэгорыя "старэйшых" скрытна праводзіць сваю волю ў арганізацыі, ня лічачыся з астатнімі*». Сярод прэтэнзій да "старэйшых": «*зборнікі "малодшых" валяліся па году ў ЦБ, у той час, калі старэйшыя здавалі зборнікі і іх за некалькі тыдняў друкавалі. …без паважных прычын маладзейшым альбо зусім не даюць друкавацца, альбо даюць неахвотна*», "*патрэбна ў рэдкалегію ўвесьці яшчэ двух сяброў, з маладзейшых*", "*зборнікі павінны рэдагавацца адчынена… рэдагуючы павінен рабіць заўвагі, даваць парады, абгаварваць іх супольна з аўтарам*", "*ёсьць выпадкі што хлопцы жывуць толькі з ганарару… Процант незабясьпечанасьці падае выключна на маладзейшых. Рэдкалегія ні на чым не грунтуючыся выплачвае старэйшым па 40 кап. за радок, у той час калі маладзейшым плоціць толькі ад 15 да 25 кап.*".

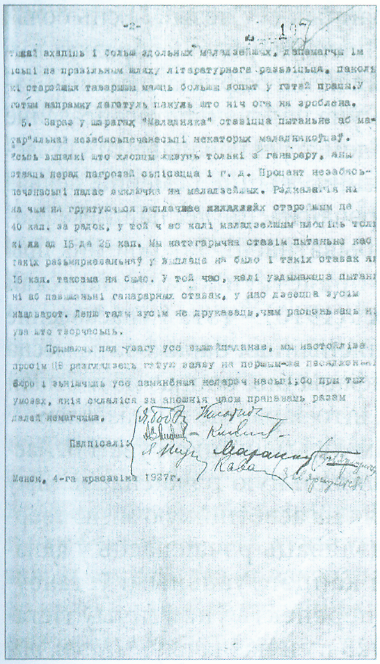
-2- 107
[illegible] ахапіць і больш здольных маладзейшых, дапамагчы ім ісьці па правільным шляху літаратурнага разьвіцьця, паколькі старэйшыя таварышы маюць больш вопыт у гэтай працы. У гэтым напрамку дагэтуль пакуль што нічога не зроблена.
5. Зараз у шэрагах "Маладняка" ставіцца пытаньне аб матэр"яльнай незабясьпечанасьці некаторых маладнякоўцаў. Ёсьць выпадкі што хлопцы жывуць толькі з ганарару, яны стаяць перад пагрозай сьпісацца і г. д. Процант незабясьпечанасьці падае выключна на маладзейшых. Рэдкалегія ні на чым не грунтуючыся выплачвае [illegible] старэйшым па 40 кап. за радок, у той час калі маладзейшым плоціць толькі ад 15 да 25 кап. Мы катэгарычна ставім пытаньне [illegible] такіх разьмяркаваньняў у выплаце не было і такіх ставак як 15 кап. таксама ня было. У той час, калі узьнімаецца пытаньне аб павышэньні ганарарных ставак, у нас даецца зусім наадварот. Лепш тады зусім не друкаваць, чым расцэньваць [illegible] што творчасьць.
Прымаючы пад увагу ўсё вышэйпададзенае, мы настойліва просім ЦБ разгледзець гэтую заяву на першым-жа пасяджэньні бюро і [illegible], бо пры тых умовах, якія склаліся за апошні час працаваць разам далей немагчыма.
Падпісалі: [illegible]
Менск, 4-га красавіка 1927 г.

Апошняя старонка заявы маладых пісьменнікаў да кіраўніцтва "Маладняка".
1927 г.

Калі пачалася хваля ўтварэння літаратурных згуртаванняў, Камуністычная партыя Беларусі заняла нейтральную палітыку неўмяшання ў пісьменніцкія справы, але калі ў тых жа пісьменніцкіх колах пачаліся не проста рознагалоссі, але і варожыя настроі адзін да аднаго, ЦК Кампартыі Беларусі прыняў рашэнне ліквідаваць "Маладняк", і ў лістападзе 1928 г. адпаведнай пастановай ЦК КП(б)Б (гл.: НАРБ, ф. 4п, воп. 1, спр. 2895, арк. 81–84) была ўтворана Беларуская асацыяцыя пралетарскіх пісьменнікаў (БелАПП).

Гэта быў даволі вялікі дакумент на чатырох старонках машынапісу. У 14 пунктах прааналізавана становішча ў "Маладняку", дадзена ацэнка і прынята пастанова аб поўнай ліквідацыі згуртавання. Часопіс арганізацыі "Маладняк" ліквідавалі ў 1932 г., яго замянілі газета "Літаратура і мастацтва" і часопіс "Полымя".

27 мая 1932 г. пастановай ЦК КП(б)Б "Аб перабудове літаратурна-мастацкіх арганізацый БССР" быў створаны Саюз пісьменнікаў Беларусі, арганізацыйна аформлены I Усебеларускім з'ездам пісьменнікаў у 1934 г. Першым старшынёй быў абраны Міхась Клімковіч.

Нягледзячы на ўсе недарэчнасці і памылкі ў працы з маладымі пісьменнікамі, аб'яднанне "Маладняк" адкрыла шмат таленавітых паэтаў, празаікаў і драматургаў. Першым заўжды цяжэй. Але на іх не заўсёды ўдалых спробах грунтуецца наша сучаснасць і будучыня.